

Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 61

Tallinn, Toompea ja videosild

Teisipäev, 07. mai 2024

Algus 14.00, lõpp 15.20

Juhataja: Urmas Kruise (esimees)

Protokollija: Kiia Väli (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Züleyxa Izmailova, Rene Kokk, Maido Ruusmann

Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja), Merle Kruusimägi (nõunik)

Puudusid: Alar Laneman, Andrus Seeme

Kutsutud: Eesti Maaülikooli Väikeloomakliiniku loomade käitumisspetsialist ja linnukasvatuse õppejõud Tiia Ariko, Riigikogu liige Tiit Maran (1. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Kollektiivne pöördumine „Lõpetame kanade puurispidamise Eestis“. Kohtumine Eesti Maaülikooli eksperdiga
2. Info ja muud küsimused

1. Kollektiivne pöördumine „Lõpetame kanade puurispidamise Eestis“. Kohtumine Eesti Maaülikooli eksperdiga

Tiia Ariko selgitas kanadele iseloomulikke käitumisomadusi ning kanade erinevaid pidamisviise (protokollis lisa). Ta tõi välja, et kanade erinevaid pidamisviise võrreldes on oluline vaadata ka hierarhia poolt. Lindude kohta on tehtud erinevaid käitumisuuringuid ning on neid, kes leiavad, et puurikanalas on agressiooni vähem, ja on neid, kes leiavad, et puurivabalt pidamisel on agressiooni vähem. Kui kari muutub väga suureks (sotsiaalne grupp läheb väga suureks), siis ei suuda linnud moodustada väiksemat sotsiaalset gruppi, mistõttu on neil iga päev uued kontaktid. Kui puurikanalas võib kannibalismi esineda tavapäraselt võibolla paaris puuris, siis kanade puurivabalt pidamisel võib kannibalism levida karjas väga kiiresti. Ta lisas, et puurivabalt pidamisel saavad kanad kasutada allapanu liivavannina. Kanadel on siblimise instinkt ja siblimisega võivad nad leida allapanust sule ja arvata, et see on toit. Järgmine hetk võib lind avastada, et ka naaberkana seljas on toit ning sealt võib alguse saada kannibalism. See on keeruline olukord, kuna saades ühe bioloogilise vajaduse rahuldatud, siis tekitatakse endale teistpidi probleeme. Ta lisas, et pidades kanu õues, ei lähe kanad hoonest kaugemale kui parkümmend meetrit. Kanad püsivad hoone seina ääres. Uuringutes tuuakse välja, et suur osa kanu käib väljas, aga suheldes nt Võnnu Mahetalu omanikuga, siis tema hinnangul käib õues u 30% kanu. Kanad ei soovi õue minna, kuna neil on siseruumis piisavalt mugav olla. Öeldakse, et kanadele peaks õues olemise tegema

atraktiivsemaks. Samas kui panna kanadele avatud alale sööt, siis tuleb lisaks kanadele kohale ka suur hulk tuvisid ja varblasi. Lisaks kardavad kanad avatud alal olemist ning kui istutada alale puud või ehitada platvorm, siis tema enda kogemus näitas, et rongad hakkasid kanu ära viima. Ta lisas, et Eesti kliimatingimustes ei ole võimalik kanu aastaringselt vabalt õues pidada. Ettekandes on toodud pilte välisriigi õrrekanalast, kus on verandad. Veranda kohal on katuseaknad ning ümber on tihe metallvõrk, kust õhk käib mingil määral läbi, aga augud on piisavalt väikesed selleks, et varblased ei pääseks sealt läbi. On toodud välja, et paljud kanad käivad sellisel verandal, aga on ka linde, kes ei käi seal kunagi. Ta lisas, et temale teadaolevalt ei lubata enam Prantsusmaal ehitada ühtegi uut puurikanalat. Puurikanalad ei ole otseselt ära keelatud, aga uusi ei tohi enam ehitada. Sel viisil on antud loomapidajatele üleminekuperiood. Tema pooldab sellist lahendust. Tema hinnangul ei ole mõistlik asjade keelustamine, vaid pigem peaks olemasolevaid nõudeid parendama ning parandama järelevalvet kehtivate nõuete täitmise üle. Nõuete täitmise kontrolli on kindlasti vaja suurendada, kuna juba täna ei suudeta kontrollida puuride kasutamise õigsust ehk täna pannakse tihti puuri liiga palju linde ja puurid on katki. Lisaks kui keelustatakse kanade puurispidamine, aga ei suudeta kontrollida puurivabalt pidamise nõudeid, siis jäävad probleemid üles.

Tiit Maran palus täpsustada, millest tuleneb kasvuhoonegaaside (KHG) heitkoguse erinevus kanade puurispidamisel ja puurivabalt pidamisel. **Tiia Ariko** vastas, et suur osa tekkivatest KHGst on seotud söödaga ning kui söödaväärindus halveneb (ühe kg toodangu saamiseks on vaja rohkem sööta), siis suureneb KHG heitkogus. **Tiit Maran** küsis, kas CO₂ emissioon suureneb, kuna sööt on ebaefektiivsemalt jaotunud ja rohkem sööta läheb raisku. **Tiia Ariko** vastas, et sööt ei lähe raisku, vaid puurivabalt peetaval kanal on vaja rohkem sööta, kuna ta liigub rohkem ja ta kulutab rohkem energiat.

Züleyxa Izmailova märkis, et ettekandest jääb mulje, nagu kaalutakse kanade puurispidamisele ainsa alternatiivina kanade vabapidamist. Kollektiivses pöördumises ei soovita ainult seda, vaid pigem soovitakse üleminekut puurispidamiselt mõnele teisele pidamisviisile. **Urmak Kruuse** sõnas, et kui komisjon on arutanud kollektiivset pöördumist erinevate ekspertidega, siis ei ole keegi neist kutsunud istungile kindla suunisega, vaid kutsutud selleks, et nad jagaksid komisjoniliikmetele oma kogemusi ja teadmisi, millele tuginedes saab komisjon teha lõpliku otsuse kollektiivse pöördumise kohta. **Züleyxa Izmailova** lausus, et ta on täheldanud komisjoni varasematel istungitel seda väidet, et kanade puurispidamise lõpetamise ainuke alternatiiv oleks justkui kanade vabapidamine, kuigi on ka teisi viise. **Urmak Kruuse** nõustus selle tähelepanekuga, aga kui komisjon kohtus kollektiivse pöördumise esitajatega, siis toodi välja, et avalikult räägivad nad peamiselt kanade vabapidamisest, kuigi pöördumises viidatakse rohkem kanade õrrelpidamisele. **Tiia Ariko** lausus, et kasutusel on ka mõiste kanade puurivabalt pidamine. Inglismaa terminoloogias vastab puurivaba kana mõiste õrrekanale, seetõttu kipub ta ka ise tihti ütleva õrrekana kohta vabapidamisel kana.

Tiit Maran küsis, mis on kanade keskmine vanus kanalates. **Tiia Ariko** vastas, et see sõltub pidamisviisist. Enamasti alustavad kanad munemisega 18-nädalaselt ning kanad munevad kuni 80-nädalaseeni. Aretusega üritatakse munemisperioodi pikendada (100 nädalani) ning üritatakse muuta munevust stabiilsemaks, kuna üldjuhul on munemisel tipp-periood, peale mida hakkab munevus langema.

Rene Kokk küsis, kas on teaduslikult tõendatud väide, et 30% kanu käivad õues ning kas ollakse kindlad, et samad kanad käivad õues või käivad õues iga päev erinevad kanad. **Tiia Ariko** vastas, et näide Võnnu Mahetalu kohta on farmeri isiklik nägemus. Selliseid teadusuuringuid on tehtud linde märgistades – lindudele on külge pandud vastavad seadmed ning on vaadatud nende liikumist erinevate alade vahel. **Tiit Maran** sõnas, et lähtuvalt loomade heaolu üldisest teooriast, siis ei ole niivõrd oluline, kui paljud loomad õue lähuvad, vaid oluline on, et neil oleks see valikuvõimalus. **Tiia Ariko** lausus, et siinkohal on ka oluline, et väliterritooriumile ei kehtestataks ebamõistlikke nõudeid. Nt kui loomapidaja peab piirama suure ala aiaga ja niitma seda suurt ala, siis see ei ole mõistlik, kuna kanad püsivad hoone lähedal. **Tiit Maran** küsis, kas on kehtestatud nõue, et ala peab niitma. **Tiia Ariko**

vastas, et vastasel juhul hakkab seal kasvama võsa. Võidakse eeldada, et kanad nokivad rohu ära, aga kanad ei lähe hoonest kaugele rohtu nokkima. Lisaks kui rohi on liiga kõrge, siis võib olla väga keeruline saada linde õhtul lauta tagasi, kuna nad tunnevad ennast rohu sees piisavalt turvaliselt.

Urmus Kruuse küsis, kui mõnes riigis on keelustatud kanade puurispidamine, siis kas keelustatud on ka kanade pidamine täiustatud puurides. **Tiia Ariko** vastas, et temale teadaolevalt ei tohi Euroopa Liidus (EL) kanu pidada tavapuuris, vaid tohib pidada ainult täiustatud puurides. Osades riikides ollakse keelustamas ka kanade pidamist täiustatud puurides. **Urmus Kruuse** küsis, kas oleks võimalik lubada vähemate kanade pidamist täiustatud puurides. **Tiia Ariko** vastas, et oleks võimalik. Juba täna on paika pandud maksimaalne lindude arv ühes täiustatud puuris. Samas on linnupidajaid, kes panevad ühte puuri lubatust tunduvalt rohkem linde. Sel juhul ei ole süüdi see konkreetne puur, vaid süüdi on linnupidaja. Samamoodi on võimalik n-ö ülerahvastada ka õrrekanalat.

Tiit Maran sõnas, et kana on oma olemuselt hierarhiline loom. Industriaalsel tootmisel peab paratamatult tegema kompromisse loomade heaolu puhul. Hierarhia kanade puuris- ja puurivabalt pidamisel on erinev. Ta küsis, kummal pidamisviisil võivad olla heaoluriskid suuremad. **Tiia Ariko** vastas, et uuringuid kanade kohta on palju tehtud komplektina, kus on hinnatud eri aspekte koos. Puhtalt heaolu puudutavat teadusartiklit ei osanud ta hetkel välja tuua. Olles lugenud erinevaid artikleid, siis kui kõik nõuded on täidetud ja tingimused on head, siis tema hinnangul võiks heaolu seisukohalt olla parem kanade õrreldamine. Samas kui nõudeid ei täideta, siis õrrekanalas on probleemid tunduvalt võimendatud, sest mõjutatud on suurem hulk linde. **Tiit Maran** sõnas, et paljud riigid on läinud üle õrreldamisele, seega Eesti saab neilt õppida, mis on läinud hästi ja mis on läinud halvasti. Ta küsis, milline on olnud teiste riikide üleminekukogemus - kui palju on olnud traagilisi juhtumeid ja kui paljudes on olnud üleminek sujuv. **Tiia Ariko** vastas, et ta ei ole hetkel nii täpselt kursis teiste riikide kogemusega. Ta ise sooviks rohkem infot Põhjamaade kohta, kuna nt Prantsusmaa, Saksamaa ja Inglismaa kliima võimaldab kanade vabapidamist, mis Eesti tingimustes on keeruline. **Urmus Kruuse** küsis, mis suunas ollakse ELis tervikuna liikumas. On öeldud seda, et järjest rohkem on hakanud kaubandusketid survestama munatootjaid, et nad läheksid üle puurivabale pidamisviisile. **Tiia Ariko** vastas, et teatud ringkonnad on väga häälekad. Ameerika Ühendriikides tehti uuring, kus võrreldi erinevaid pidamisviise komplektina (hinnati nt nii majandust, töajõudu kui ka loomade heaolu) ning peale jäi puurispidamine. Selle peale ütles McDonald's, et nemad tahavad kasutada õrrekanala mune, kuna tarbija nõuab seda. See ilmestab, kui suur on teatud seltskonna surve. Ta kahtles, kas vastab tõele ülemineku eestvedajate väide, et enamik inimesi soovivad ja on võimelised reaalselt tarbima parema heaoluga kanade toodangut, mis on kallim kui puurikanade oma. Ta nõustus, et loomade heaoluga peab rohkem arvestama, aga teemat peab vaatama komplekssemalt. Seega tasuks mõelda sellele lahendusele, et ei keelustataks kanade puurispidamine, vaid keelataks uute puurikanalate ehitamine. Kindlasti on vajalik suurendada kõigi pidamisviiside nõuete täitmise kontrollimist, kuna Eestis on palju halbu näiteid.

Tiit Maran küsis, et kui võrrelda puurispidamist ja õrreldamist puhtalt majanduslikust aspektist, siis milline on puurikana ja õrrekanala munade hinnavahe. **Tiia Ariko** ei osanud täpset numbrit välja tuua. Munade hind sõltub paljudest teguritest. Puurikanalas toimub karja väljavahetamine nii, et uued linnud tuuakse kanalasse ning nad pannakse puuridesse. Õrrekanalas pannakse noored linnud alumise õrre peale, kuhu pannakse servad ette, ning seal on tavaliselt söötja ja jootja. Linnud veel ei mune. Kui linnud on kasvanud, siis tehakse platvorm laiemaks ning nad pääsevad ka põrandale. Linnud peavad õppima hüppama platvormi peale, kui nad soovivad süüa või juua. Igal õhtul tõstavad inimesed linnud õrre peal magama, kuna kui nad jäävad põrandale magama, siis suure tõenäosusega hakkavad nad hiljem ka põrandale munema. Õrrekanalas on rohkem tolmu, mis mõjutab seda, kui kaua saavad inimesed kanalas töötada. Õrrekanalas on kindlasti vaja rohkem töajõudu kui puurikanalas. Lisaks on õrrekanala puhul muid aspekte, mis mõjutavad lõpuks muna hinda. **Urmus Kruuse** sõnas, et kollektiivse pöördumise esindajad ütlesid, et munakarbi hinnavahe ei ole suur. Samas tundus see number liiga väike, aga viidati sellele, et kui Eesti tootmine ei

lähe üle puurivabale pidamisele, siis naaberriikide tootjad, kelle mune Eestisse imporditakse, võtavad Eesti turu üle. Seda arvestades võiks olla lahenduseks see, et Eestisse ei ehitata ühtegi uut puurikanalat juurde ning tootmist hakkab omakorda mõjutama turg.

Maido Ruusmann sõnas, et suheldes Eesti ühe tuntud munatootjaga, siis tema ei olnud kindel, kas ta oma tegevusega jätkab, kui kanade puurispidamine keelustatakse, mis tooks talle investeerimiskohustuse. Investeeringud ei pruugi ennast ära tasuda. Ühiskond on liikumas puurivaba pidamisviisi suunas, aga mitmed tarbijauuringud näitavad, et suur osa inimesi lähtub munade ostmisel hinnast ning mitte nii palju kanade pidamisviisist. Ta küsis, mida võib kanade puurispidamise keelamine Eesti tootjatele tähendada ning kas on võimalik tagada, et Eestisse mune importivad tootjad tegutsevad samade nõuete kohaselt kui Eesti tootjad. **Tiia Ariko** vastas, et küsides oma õpilaste eelistusi, mille põhjal nad mune ostavad, siis mõned üksikud jälgivad muna tootmisviisi ning enamused vaatavad munade hinda. Üldjuhul ei vaadata ka munade päritoluriiki. Tõenäoliselt ei toodeta nt Lätis või Poolas mune teistmoodi kui Eestis.

Urmas Kruuse sõnas, et temale teadaolevalt on osad riigid, kes on keelustanud kanade puurispidamise teatud aastast ja on andud üleminekuperioodi, mõelnud luua teatud tüüpi toetusi investeringute tegemiseks. Ta küsis, milline põrand peab puuris olema. Komisjoni istungitel on näidatud pilte, kus on restitüüpi põrand, ning lindude heaolu seisukohalt ei tundu sellised põrandad eriti head – on jäänud mulje, et resti augud on liiga suured ja lindudel võib olla ebamugav seal peal käia. **Tiia Ariko** vastas, et ta ei oska seda väidet kommenteerida kanade osas, kuna tema peab kanu õues, aga vutte peab ta puuris ja on kasutanud kahte tüüpi puure - üks on metallpõhjaga ja teine plastikust. Esialgu võib tunduda, et plastikust põrandal on lindudel mugavam käia, aga sellistes puurides on tal olnud rohkem probleeme vuttide jalgadega. Lisaks peab puuri sõrestik olema piisavalt suurte vahedega, kuna vastasel juhul jäävad lindude väljaheidet võrede vahedesse kinni ning on suhteliselt keeruline puure puhastada. Üldjuhul ei soovi tootjad oma lindudele halba teha, kuna vigasel linnul väheneb munevus. **Tiit Maran** sõnas, et tootja puhul on alati see, et ühel pool on kasum ja teisel pool loomade heaolu ning otsitakse tasakaalu nende vahel.

Urmas Kruuse sõnas, et Põllumajandus- ja Toiduamet on tunnistanud, et järelevalve selles sektoris on olnud nõrk. Hinnates Eesti tarbija käitumist, siis majanduslikult heal ajal ostetakse kodumaist ja kallima hinnaklaasiga toodangut rohkem. **Tiit Maran** lausus, et tema hinnangul on järelevalve Eestis laiemalt tõsine probleem. Asutustes on järjest vähem kompetentsi ja ressursi, aga samas ülesandeid antakse neile järjest rohkem juurde. **Urmas Kruuse** märkis, et poliitiliselt ei ole olnud ehk eri valdkondadesse järelekasvu kasvatamine prioriteetne teema ning on tehtud teisi valikuid. **Maido Ruusmann** lausus, et probleem ei ole ainult selles, et järelevalves on raha puudu, vaid järelevalves endas on probleeme. Järelevalvet oleks vaja teha mõistlikumaks - nt ühendada mingite valdkondade järelevalve, mis juhul suudab see üks järelevalve ühe kontrolli käigus hinnata erinevaid valdkondi. Kui järelevalve on puudulik, siis võidakse üksikute halbade näidete põhjal teha valdkonnas muudatusi, mis ei pruugi tegelikult olla mõistlikud (nõrgendavad ettevõtluskeskkonda või riigi toidujulgeolekut).

2. Info ja muud küsimused

Infot ja muid küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Urmas Kruuse
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Kiia Väli
protokollija